

Створення мемів як засіб підвищення читацької компетентності та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури у коледжах художньо-естетичного профілю

В. Бойта

Циклова комісія мистецтвознавства та гуманітарних дисциплін Мистецького коледжу імені Сальвадора Далі, м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0002-9870-8263

Corresponding author. E-mail: svit.lit@bigmir.net

Paper received 22.05.22; Accepted for publication 29.05.22.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2022-265X103-01-1>

Анотація. У статті висвітлено результати дослідження використання мемів як одного із засобів підвищення читацької компетентності та рівня запам'ятовування навчального матеріалу, який доцільно використовувати під час занять з літератури у коледжах художньо-естетичного профілю. З'ясовано зміст, значення поняття «меми»; вказано на особливості, складові та функції мемів; визначено особливості викладання літератури у коледжах художньо-естетичного профілю відповідно до когнітивних особливостей студентів, а саме: глибоко розвиненої зорової пам'яті, образного мислення і творчих здібностей; обґрунтовано необхідність і специфіку впровадження у коледжах художньо-естетичного профілю такої форми роботи як створення мемів для підвищення читацької компетентності студентів та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури; визначено специфіку впровадження створення мемів для підвищення читацької компетентності студентів та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури; наведено зразки студентських мемів, що були створені на заняттях із літератури; визначено перспективи використання мемів під час вивчення літератури.

Ключові слова: меми, інтернет-меми, читацька компетентність, інтерпретація літературних творів.

Постановка проблеми. Сучасні дослідники у своїх працях все частіше звертають увагу на те, що у теперішнього покоління учнів суттєво відрізняється характер навчальної діяльності. Якщо говорити саме про уроки літератури, то читання учнями літературних творів в більшості випадків спровоковане не інтересом до книги, а прагматичною метою, а саме: виконанням навчальних програм і отриманням задовільних оцінок, через це відбувається зниження рівня читацької культури. Як переконаємось, є серйозні проблеми з мотивацією до читання. До того ж потрібно враховувати і той факт, що сучасне покоління учнів – це так зване «покоління зумерів», яке має свої когнітивні особливості. Це і «кліпове» сприйняття світу, і зорова пам'ять, і образне мислення, і швидка втомлюваність від текстової інформації. Тому методи, прийоми, форми роботи на уроках літератури мають обиратися так, щоб захочувати сучасних учнів загалом, і студентів коледжів художньо-естетичного профілю зокрема, до активної творчої діяльності. Одним із головних завдань педагога є допомога студентам у формуванні читацької компетентності, отриманні естетичної насолоди від читання та від можливості самостійної інтерпретації літературних творів. Це зумовлює пошуки нових, ефективних методів, прийомів, форм роботи на парах.

Аналіз результатів останніх досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження окремих аспектів впровадження інноваційних методів, прийомів, форм роботи до навчального процесу займалося багато вітчизняних та зарубіжних вчених. Впровадження методів, прийомів, форм навчальної діяльності для покращення запам'ятовування навчального матеріалу, для підвищення читацької компетентності учнів обґрунтували у своїх працях О. Ісаєва, Ж. Клименко, Л. Нежива, І. Єсаулов, Л. Марушевич, Т. Ващенко. Меми як окремий елемент навчальної діяльності використовують багато сучасних педагогів-практиків, а саме: Л. Сич, А. Арінархова, Т. Марченко, В. Тирон, А. Пройдаков, Н. Базильська та багато інших. Але впровадження таких форм роботи в

освітній процес під час викладання літератури у мистецькому закладі вищої освіти не було предметом окремого наукового дослідження.

Мета статті – узагальнити уявлення про зміст поняття «меми», розкрити сутність мемів у навчальному процесі, їхнє значення для запам'ятовування навчального матеріалу, для підвищення читацької компетентності студентів, проаналізувати можливість і специфіку їх впровадження під час вивчення літератури у коледжах художньо-естетичного профілю.

Щоб реалізувати поставлену мету, слід виконати такі **завдання**:

- 1) з'ясувати зміст, значення поняття «меми»;
- 2) навести ознаки, складові та функції мемів;
- 3) визначити особливості викладання літератури у коледжах художньо-естетичного профілю відповідно до когнітивних особливостей студентів;
- 4) обґрунтувати необхідність впровадження такої форми роботи як створення мемів у коледжах художньо-естетичного профілю;
- 5) визначити специфіку впровадження створення мемів для підвищення читацької компетентності студентів та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури;
- 6) навести власні зразки студентських мемів, що були створені на заняттях із літератури.

Методи дослідження. У роботі застосовано такі методи: аналіз, узагальнення, систематизація, що допомогли дослідити праці провідних педагогів і психологів щодо впровадження методів і прийомів для покращення запам'ятовування навчального матеріалу, метод спостереження і моделювання фрагментів занять із застосуванням такої форми роботи як створення мемів, які сприяли практичному їх впровадженню в освітній процес коледжу художньо-естетичного профілю.

Виклад основного матеріалу. О. Ісаєва у своїй праці

«Читацькоцентрична чи текстоцентрична парадигма вивчення літератури в школі?» зазначає, що «пер-

шочергове завдання вивчення літературних курсів полягає не в накопиченні певних літературних відомостей, а у пізнанні себе і світу через читання, триманні естетичної насалоди від зустрічі з мистецтвом, вмінні самостійно інтерпретувати, а значить перекладати літературні явища на мову власних вражень та понять» [4]. Особливо актуальним це є для студентів коледжів художньо-естетичного профілю, адже через свої когнітивні особливості, через можливість здійснення творчої нешаблонної діяльності вони можуть самостійно творчо інтерпретувати літературний твір, але для таких представників «покоління зумерів» обов'язково має бути наявною мотивація та зацікавленість у навчальному процесі. Усім відомо, що нестандартна, цікава, творча робота пробуджує інтерес до знань, сприяє емоційному, духовному та інтелектуальному розвитку студентів. Творче завдання надає зміст навчальній діяльності, мотивує студентів, а особливо – у коледжах художньо-естетичного профілю, адже творчість є для них пріоритетом. Але, на жаль, незмінність методів і прийомів навчання у діяльності викладачів, неврахування індивідуальних особливостей студентів ще досі залишається негативним явищем у сучасній системі освіти. Лише 8 % педагогів працюють як новатори, кожний п'ятий зорієнтований на традиційні способи діяльності і з недовірою ставиться до інновацій [10]. Тому вважаємо, що варто переосмислювати підходи до вивчення літератури, звертаючи особливу увагу на творчі форми роботи. Однією з таких творчих робіт може бути створення мемів під час вивчення літератури.

У наш час студенти коледжів – це представники гіперінформаційного світу, які мають безмежний доступ до інформації та можуть без проблем користуватися усіма засобами інтернет-світу, але одночасно вони знаходяться під надзвичайно сильним їхнім впливом. Тому потрібно враховувати цю особливість сучасного покоління студентів. О. Ісаєва стверджує, що «усе те, що відволікає сучасного читача від книжки і читання, учитель може використати для мотивації учня до читання» [6, с. 9].

Одним із феноменів сучасного загальнокультурного інтернет-простору є мему. Вперше термін «мем» був використаний англійським біологом Річардом Докінзом 1976 року. Він визначив мем як одиницю передачі культури. Його теорія полягала у тому, що вся культурна інформація складається з мемів, так само, як біологічна інформація складається з найменших одиниць – генів. Зараз існує безліч трактувань цього терміна у різних галузях знань. Останнім часом найчастіше під цим терміном мають на увазі саме «інтернет-мем». Мем, або інтернет-мем – це будь-яка дотепна коротка інформація (фраза, зображення, звукоряк тощо), що відтворює певне ставлення до подій чи обставин і поширюється в інтернеті [2, с. 7]. Найчастіше зустрічаємо їх у формі зображення із жаргівливими фразами. Сучасні учні найчастіше спостерігають мему у просторах соцмереж. В. Неклесова стверджує, що «мему – це один із засобів переробки, трансформації вкорінених та сталих або дуже впізнаваних культурних текстів у нові форми та комбінації» [8, с. 214]. Саме мему можуть стати одним із засобів підвищення

читацької культури та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури.

Аналізуючи дослідження Д. Бека, можна виокремити такі особливості мемів: 1) мему виникають у вільному комунікативному просторі; 2) мему є уособленням незвичайної емоції чи специфічного виразу обличчя, що ілюструє ставлення автора до ситуації; 3) мему прямо чи опосередковано впливають на мислення людини, прийняття нею рішень; 4) мему набувають кінцевого змісту в межах певного соціально-історичного контексту [1, с. 142]. Як бачимо, позитивною ознакою створення мемів як форми роботи на парах літератури є обов'язкова наявність власного ставлення автора мему до літературного явища, але із можливими сучасними ознаками соціально-історичного контексту.

Мему часто складаються з алюзій, передаючи завуальовано певну інформацію, яку кожен може зрозуміти тільки на основі власного досвіду, зокрема прочитаного літературного твору.

За формою виокремлюють дві групи мемів: 1) креолізовані мему, які складаються з вербального і візуального компонентів (їх найчастіше можемо побачити у соцмережах); 2) текстові мему, що є словами, словосполученнями або реченнями, які стають певними «крилатими виразами». Мему, які можуть бути використані у навчальній діяльності, зокрема на парах літератури, мають містити в собі:

інформаційну складову (в основі будь-якого мему знаходиться літературне явище: літературний твір, біографія митця тощо);

емоційну складову (мета мему – гумор);

парадокс (певна фраза набуває нового нетипового значення). Серед функцій використання мемів на парах літератури можна

виокремити такі: репрезентативна (відтворення прочитаного із акцентом на певній частині інформації); комунікативна (мему породжують дискусію, обговорення); креативна (творче переосмислення літературних явищ).

Створюючи свої власні мему на парах літератури, студенти стають активними учасниками навчального процесу, адже вони замальовують окремі ідеї, ключові моменти художнього твору, знаходять точні й прості візуальні символи для понять і явищ, а це спричиняє до того, що студенти вимушені уважно читати літературний твір, намагатися його зрозуміти, аналізувати інформацію, виокремлювати головне, творчо опрацювати, вигадуючи своєрідні алюзії (Рис. 1; Рис. 2).

Але під час створення літературних мемів потрібно, щоб викладач стежив за відсутністю довільності і вседозволеності у процесі творчої інтерпретації літературних явищ. Повторювати матеріал теж стає значно простіше, адже сюжет творів увиразнюється і краще запам'ятовується. Серед прийомів і форм роботи із літературними мему можна виокремити такі: моделювання мемів, бесіда за створеними мему, аналіз мемів (наскільки вдалими є зміст і форма), дискусія за створеними мему. Такий вид роботи спрямований на формування особистісного ставлення до літературного твору, тобто співпереживання і рефлексію, як наслідок – підвищення читацької компетентності студентів.

Рис. 1. Мем до теми «Поема «Сон» Тараса Шевченка»

Рис. 2. Мем до теми «Повість «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського»

Оцінювання творчих робіт викладачем на парах літератури, як зазначає у своїй праці Ж. Клименко, може здійснюватись за такими критеріями: відповідність матеріалу темі роботи, гармонійне поєднання дизайну та змісту роботи, легкість сприйняття поданої інформації, дотримання термінів виконання роботи тощо [7, с. 3]. Під час презентації літературних мемів можна оцінювати глибину інтерпретації літературного твору, здатність вести дискусію, наводити аргументовані докази та висновки. Можна також влаштувати змагання між студентами на створення найбільш оригінального мему (із залученням голосування у соцмережах).

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку.

Дослідження має наступні результати:

- 1) з'ясовано зміст, значення поняття «меми»;
- 2) наведено ознаки, складові та функції мемів;
- 3) визначено особливості викладання літератури у коледжах художньо-естетичного профілю відповідно до когнітивних особливостей студентів, а саме: глибоко розвиненої зорової пам'яті, образного мислення і творчих здібностей;

- 4) обґрунтовано необхідність і специфіку впровадження у коледжах художньо-естетичного профілю такої форми роботи як створення мемів для підвищення читацької компетентності студентів та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури;

- 5) визначено специфіку впровадження створення мемів для підвищення читацької компетентності студентів та рівня запам'ятовування навчального матеріалу з літератури;

- 6) наведено зразки студентських мемів, що були створені на заняттях із літератури.

Перспективою дослідження є подальше впровадження інноваційних методів, прийомів і форм навчання для підвищення читацької компетентності студентів та покращення запам'ятовування навчального матеріалу з літератури, моніторинг процесу їх використання у коледжі художньо-естетичного профілю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бек Д. Спиральная динамика. Управляя ценностями, лидерством и изменениями в XXI веке. Москва: Открытый Мир, 2010. 424 с.
2. Ващенко М. В. Сучасні тенденції у викладанні зарубіжної літератури в школі. *Semper tiro: студентський науково-літературний часопис*. Житомир. 2021. № 10. С. 5-8
3. Дубовик В. В. Сучасні технології візуалізації навчального матеріалу на лекційних заняттях із лінійної алгебри. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2019. Випуск 1 (126). С.15-22.
4. Ісаєва О. О. Читацькоцентрична чи текстоцентрична парадигма вивчення літератури в школі? [Електронний ресурс]. URL: http://svitlit.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=1075
5. Ісаєва О.О. Формування читача-інтерпретатора в сучасній українській школі. *Дивослово*. 2016. № 2. С. 25-27.
6. Ісаєва О.О. Чи буде особистість майбутнього «НОМОЛЕГЕНС»? [Електронний ресурс]. URL: <http://ozonlit.org/chy-bude-osobystist-majbutnoho-homolegens-2>
7. Клименко Ж. В. Літературна інфографіка як засіб розвитку читацької компетентності учнів. *Всесвітня література в школах України*. 2020. № 1-2. С. 2-9.
8. Неклесова В. Ю. Меми як частина онімного простору. *Записки з ономастики: зб. наук. пр.* Одеса. 2017. Вип. 20. С. 210-222.
9. Чемеркін С. М. Інтернет-мем – що це? *Культура слова*. 2015. Вип. 82. С. 113-116. як активного методу навчання на заняттях зі студентами спеціальності «Фізичне виховання» [Електронний ресурс]. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/inuv_2016_3_23.pdf
10. Ярмошук О. О., Василюк В. М. Використання прийомів мнемотехніки

REFERENCES

1. Bek D. *Spy`ral`naya dy`namy`ka. Upravlyaya cennostyamy` , ly`derstvom y` y`zmeneny`yamy` v XXI veke.* Moskva:

- Открытый Мир, 2010. 424 с.
2. Vashhenko M. V. Suchasni tendenciya u vykladanni zarubizhnoyi literatury v shkoli. Semper tiro: students'kyj naukovno-literaturnyj chasopy's. Zhy tomy'r. 2021. # 10. S. 5-8.
 3. Dubovyk V. V. Suchasni tekhnologiyi vizualizaciyi navchal'nogo materialu na lekcijnnyx zanyattiyax iz liniynoyi algebr'. Naukovyj visnyk Pivdenoukrayins'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni K. D. Ushy'ns'kogo, 2019. Vy'pusk 1 (126). S.15-22.
 4. Isayeva O. O. Chy'tacz'kocentry'chna chy'tekstocentry'chna parady'gma vy'vchennya literatury v shkoli? [Elektronnyj resurs]. URL: http://svitlit.ipko.kubg.edu.ua/?page_id=1075
 5. Isayeva O.O. Formuvannya chy'tacha-interpretatora v suchasnij ukrajins'kij shkoli. Dy'voslovo. 2016. # 2. S. 25-27.
 6. Isayeva O.O. Chy' bude osoby'stist' majbutn'ogo «HOMOLEGENS»? [Elektronnyj resurs]. URL: <http://ozonlit.org/chy-bude-osobystist-majbutnoho-homolegens-2>
 7. Kly'menko Zh. V. Literaturna infografika yak zasib rozvy'tku chy'tacz'koyi kompetentnosti uchniv. Vsesvitnya literatura v shkolax Ukrayiny'. 2020. # 1-2. S. 2-9.
 8. Neklesova V. Yu. Memy' yak chasty'na onimnogo prostoru. Zapy'sky' z onomasty'ky': zb. nauk. pr. Odesa. 2017. Vy'p. 20. S. 210-222.113-116.
 9. Chemerkin S. M. Internet-mem – shho ce? Kul'tura slova. 2015. Vy'p. 82. S.
 10. Yarmoshuk O. O., Vasy'lyuk V. M. Vy'kory'stannya pry'jomiv mnemotekhniky' yak akty'vnogo metodu navchannya na zanyattiyax zi studentamy' special'nosti «Fizy'chne vy'xovannya» [Elektronnyj resurs]. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJR&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/inuv_2016_3_23.pdf

Creation of memes as a means of improving reading competence and the level of remembering study material from literature in colleges of art and aesthetic profile

V. Boyta

Abstract. The article highlights the results of a study on the use of memes as one of the means of improving reading competence and the level of memorization of educational material, which should be used during classes in literature in colleges of art and aesthetics profile. The meaning of the concept of «memes» is clarified; the features, components and functions of memes are indicated; the peculiarities of teaching literature in colleges of artistic and aesthetic profile are determined in accordance with the cognitive features of students, namely: deeply developed visual memory, figurative thinking and creative abilities; the necessity and specifics of introduction in colleges of art and aesthetic profile of such form of work as creation of memes for increase of reading competence of students and level of memorization of educational material on literature are substantiated; the specifics of the introduction of memes to increase the reading competence of students and the level of memorization of educational material in literature are determined; samples of student memes created in literature classes are given; the prospects of using memes in the study of literature are determined.

Keywords: *memes, internet memes, reading competence, interpretation of literary works.*